

Undervisning på distans - Rikard om digitala läromedel

INFORÖST: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande oavsett funktionsförmåga ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

ERIKA: Jag vill säga varm välkommen till podden *Lika värde*. I det pandemiläge som nu råder så har vi lämnat vår ordinarie studio som vi har på vårt kontor i Stockholm och spelar in vår podd digitalt i stället och det kan ju komma att påverka ljudet en aning så det vill jag flagga för. Den här våren så kommer vi att spela in poddar på ... som på lite olika sätt coronapandemin och hur man då kan fortsätta bedriva undervisning i de här nya utmaningarna som den innebär i skolans värld. Jag som leder det här samtalet heter Erika Bergman och jobbar som pressekreterare på Specialpedagogiska skolmyndigheten och i dag har jag med mig Rikard Sjöstedt som är läromedelsrådgivare på vår myndighet och som har en lång erfarenhet av att ge stöd till skolor i hur man kan använda digitala läromedel i undervisningen. Välkommen hit, Rikard.

RIKARD: Ja, men tack. Hej.

ERIKA: Hej. Du, jag skulle faktiskt vilja börja med att fråga dig vad du generellt sett säger är viktigt att tänka på för att ... vad man behöver ta reda på om en elev kan ha behov av ett anpassat eller ett alternativt läromedel, vad är det man måste

liksom ha för raster eller för undersökande frågor för att ta reda på det?

RIKARD: Ja, men precis och det där är ju inte en jätteenkelt fråga kanske att svara på för att man måste ju titta på hela lärsituationen som eleven eller den studerande sitter i och befinner sig i. Och det är klart när man nu då kanske mer bedriver distansundervisning, då gäller det verkligen att man har koll på elevens behov sedan tidigare, innan man påbörjar en distansundervisning. Men när det gäller digitala läromedel eller digitala verktyg så ... ja, då måste man ju prova ut, alltså vad är det som verkligen fungerar för den här eleven? För alla elever eller studerande är ju unika individer och då måste man ju prova ut och fundera igenom vad fungerar bra för den här, vad är en lämplig nivå? Därför att många verktyg och läromedel är väldigt, väldigt avancerade och väldigt komplexa och då måste man ju hitta en nivå som passar och som eleven då kanske också kan använda sig av hemma. För jag tänker på skolan har du ju kanske tillgång till speciallärare eller specialpedagog eller IT-pedagog och så vidare, det har du ju inte på samma sätt när du sitter hemma. Så att jag tror att man måste titta på hela lärsituation och sätta in då de digitala verktygen och digitala läromedel i den kontexten.

ERIKA: Också i den här nya kontexten, tänker du, som har uppstått nu, där man behöver kanske då få sin undervisning hemifrån, så att säga?

RIKARD: Ja, men precis och att man då har en tät dialog med sin lärare så att man som elev också känner trygghet i vad är det

jag ska göra, hur fungerar det, vad är det som förväntas av mig och att jag får hjälp med det. Det är jätteviktigt.

ERIKA: Just det. Men vad tänker du, vad är det du ser, hur ser det ut i dag, har lärare god kunskap om vilka olika digitala verktyg som ... eller vilka digitala läromedel, ska jag säga, som faktiskt finns? Har man kunskap om det?

RIKARD: Ja, det är nog väldigt olika, det där. Jag menar, det finns ju väldigt mycket information. Jag jobbar mycket med vår söktjänst ”hitta läromedel” och där presenterar vi digitala läromedel, och även andra läromedel naturligtvis, som då har en eller flera tillgängliga egenskaper som vi kallar det för och där vi då talar om på vilket sätt ett läromedel kan vara tillgängligt. Och SPSM har ju jättefina material, informationsmaterial och driver kursverksamheter. I många kommuner finns det skoldatatek som hjälper till med de här sakerna och speciallärare och specialpedagoger har jättebra koll. Men det är klart att som enskild lärare så är det som med allting, att du måste hitta igenom informationsbruset och få reda på vad som passar för din undervisning och för dina elever och där är nog kunskapen väldigt olika. På många skolor, i många arbetslag så finns det väldigt hög kompetens när det gäller de här frågorna medans på andra skolor så jobbar man kanske mer med läromedel som vi, så att säga, alltid har använt. Man hämtar ut från förråden och ... Ja, det är inte alltid så lätt heller kanske att förstå hur man beställer, köper in och hur digitala läromedel fungerar i skolans nätverk och vad det är för betalmodeller som finns. Där kan nog förlagen bli bättre också på att hjälpa lärarna

att ... att hjälpa dem att förstå hur det här fungerar. Så att det är nog väldigt olika det där, tänker jag.

ERIKA: Mm, men då upptäcker ... På dig låter det ju också som att det är ju också en fråga som man skulle alltså kunna be om hjälp med då både om man har skoldatatek i kommunen och också specialpedagog, speciallärare för att få hjälp att hitta det som kan vara det bästa för ens en elev?

RIKARD: Absolut, oh, ja, det tycker jag alla gånger att man ska göra.

ERIKA: Men då skulle jag vilja prata lite mer om det som du nämnde några gånger här nu, vår tjänst "hitta läromedel" där ju vi har samtal då läromedel, precis som du beskriver, är anpassade till olika elevgruppers behov och där ni också har liksom kategoriserat dem på lite olika sätt och just nu så är det ju också fri tillgång till alla läromedel som vi själva har producerat. Men jag tänker för den som då inte är så erfaren av att använda den här tjänsten så kan det ju vara svårt att hitta och ... eller hitta just precis det som man söker. Skulle du kunna berätta lite grann om hur man går till väga när man ska använda "hitta läromedel"?

RIKARD: Då tycker jag, lite som jag var inne på tidigare, att man måste se till eleven och elevens behov. Vad är det den här eleven behöver för egenskap som gör att läromedlet blir tillgängligt för henne eller honom. I många fall så vill man ju kanske titta på själva funktionsnedsättningen och se vad passar för just den här funktionsnedsättningen, men när det gäller "hitta läromedel" så tycker jag att man ska vända på det och tänka i stället att vad är det som gör att det här läromedlet blir tillgängligt för just den här eleven, eller

vuxenstuderande naturligtvis, och då kan man läsa på om våra 13 stycken olika tillgängliga egenskaper och så får man ju läsa på där och fundera igenom att ja, men vad är det som fungerar för mina elever. Och vi har ju klustrat dem lite grann utifrån funktionsnedsättningar för att vissa funktionsnedsättningar har ju vissa kanske ganska specifika krav. Jag tänker synnedsättning, blindhet, elever som är döva och använder teckenspråk till exempel och så. Men när det gäller autismspektrumtillstånd, läs- och skrivsvårigheter, dyslexi och så, då måste man ju verkligen titta på egenskaperna och läsa på och tänka igenom vad som passar för just lärsituationen.

ERIKA: Men de här egenskaperna, de finns beskrivna då i "hitta läromedel"-tjänsten eller?

RIKARD: De finns beskrivna där, ja, precis, och då får man också söktips och sökkombinationsförslag på ... Om man nu till exempel tänker sig att min elev behöver lyssna på texten, då kan jag söka på egenskapen inspelad text, men då kan jag också få förslag på att jag bör kombinera det med andra egenskaper, exempelvis textad film och åtkomlig text, vilket gör att jag kan få ut texten på en extern talsyntes och liknande. Så att vi beskriver egenskaperna och även ger sökförslag på kombinationer av egenskaper.

ERIKA: Just det, så då kan man kombinera då ... jag menar, om det nu skulle vara en digital bok med också en film som är tillgänglig?

RIKARD: Ja, men precis.

ERIKA: Hur ser det då ut i ”hitta läromedel” när det gäller läromedel som finns specifikt för elever i gymnasiet och för dem som läser på vuxenutbildning, de skolformer som i dag nästan har all sin undervisning på distans?

RIKARD: Just det, och då har vi gjort iordning ett helt nytt, som vi kallar för, inspirationsområde som heter just gymnasieskolan och undervisning på distans. Och där har vi samlat ett antal olika digitala läromedel från de större förlagen och även ett par lite mindre förlag och där vi då beskriver lite grann om vad det är som gör just de här läromedlen tillgängliga. Och då har vi ju valt läromedel utifrån både mer praktiska gymnasieprogram, teoretiska gymnasieprogram och även vuxenstuderande och då har vi valt ut läromedel där vi talar om just varför de är tillgängliga. Till exempel en matematikbok där det går att skriva in svaren direkt i materialet till exempel eller en fysikbok där text... eller, filmerna är textade, precis som jag pratade om innan, att det även är inspelad text och så vidare. Så att det har vi samlat ett antal läromedel där man kan läsa på om just hur man kan tänka och där vi även då ger söktips för gymnasieskolan, till exempel lättläst och tydlig layout, vi har förslag på webbaserade läromedel på gymnasieskolan för teckenspråk och lite annan sån här olika sökkombinationer. Så att det finns ganska mycket digitala läromedel där. Och jag tänker också där att nu har ju många förlag, precis som SPSM då, öppnat upp så att många digitala läromedel är kostnadsfria fram till ... ja, sommaren är det väl oftast de flesta förlagen använder sig av. Och då är det ett jättebra tips att faktiskt läsa på, på ”hitta läromedel” och vår egen webbutik och på vilket sätt de här

faktiskt är tillgängliga. Är det inspelad text med mänsklig röst till exempel eller är det talsyntes, för det kan uppfattas på väldigt olika sätt av eleverna, hur man tar till sig det materialet.

ERIKA: Så då skulle du egentligen säga att just nu så finns det väldigt liksom god tillgång till läromedel som funkar i dem här situationen då som är digitala?

RIKARD: Oh, ja, det gör det. Men återigen, som jag var inne på tidigare, att man måste också då verkligen gräva ner sig i materialet och förstå hur det fungerar för att då också elever med olika typer av behov ska känna sig trygga och bekväma med det materialet, så att man verkligen läser på innan man beställer det så att jag vet vad det är för typ av material jag beställer.

ERIKA: Just det. Men då tänker jag ... för nu har vi ju pratat mycket om ... eller vi har ju pratat om de läromedel som är tillgängliga digitalt och du har ju också pekat på att det finns ett stort utbud just nu som dessutom är gratis. Men om man då har kursböcker eller läromedel som inte finns i digital form och som man vill fortsätta med, har du något råd då kring hur man kan jobba för att de här läromedlen ändå ska kunna liksom fungera på bästa sätt för elever då som av olika anledningar har behov av stöd och anpassningar?

RIKARD: Ja, där blir ju tiden naturligtvis en faktor för att en tryckt bok som du behöver för att anpassa till exempel till punktskrift eller e-bok html eller text [hör inte 0:11:48], det går ju att beställa av SPSM, men det är ju en produktionstid

som är ganska lång. Annars har vi till exempel inläsningstjänst, en tjänst där du kan beställa eller tanka hem ljudfilerna i DC-format och det har många kommuner abonnemang hos, men annars så är ju alternativet att man använder någon typ av digitalt verktyg, exempelvis en OCR-skanner för att skanna in texten och då kunna få den uppläst i sin dator med hjälp av med talsyntes. Och många operativsystem och enheter har ju inbyggda talsynteser i dag som fungerar faktiskt riktigt bra, men det är klart att har du behov av en riktigt bra och för väl för dig anpassad talsyntes, då är det en extern talsyntes man behöver. Men då kan man ju skanna in texten och få den uppläst exempelvis eller att du helt enkelt kanske fotograferar texten och ... ja, kan läsa den när du får det uppläst via skanningprogram.

ERIKA: Just det, och det är olika appar och program då som man i såna fall kan lägga i sina digitala verktyg, om det är dator eller läsplatta eller vad det nu kan vara?

RIKARD: Ja, men precis, och där är återigen, ta hjälp av speciallärare och specialpedagog eller om det finns någon typ av skoldatatek i kommunen så kan de alla gånger hjälpa till med det.

ERIKA: Men är det också någonting som man kan vända sig till oss för att få hjälp med om man har frågor kring vilka olika verktyg som finns som skulle kunna vara till nytta då när man har läromedel som är fysiska men som behöver bli digitala?

RIKARD: Just det, ja, men vi har olika informationssidor om digitala verktyg som ligger på spsm.se, vår hemsida. Och sen har vi

i vår webbutik så har vi också informationsblad man kan ladda ner eller beställa hem om olika operativsystem och hur man kan anpassa dem för ... och använda den typen av funktioner som finns där i form av talsyntes och liknande. Så det kan man ladda ner från vår webbutik.

ERIKA: Tack, Rikard. Är det några fler råd som du skulle vilja skicka med så här till de lärare som är i den här situationen nu och där man liksom strävar efter att hitta olika tillgängliga sätt att undervisa i den här situationen?

RIKARD: Ja, men det är nog det här att verkligen utgå från eleven eller den studerande och se till dens behov. För som sagt, alla är ju olika och man kan inte bara titta på själva funktionsnedsättningen, utan du måste titta på hela situationen. Hur ser det ut kring alltså hela lärmiljön, och den blir ju speciell naturligtvis när man nu undervisar på distans, men använd dig av digitala verktyg och digitala läromedel. Och som sagt, många förlag har ju de kostnadsfria nu, så även SPSM, och då tycker jag att man ska använda dem och ... Men som sagt, läs på innan, ta reda på huruvida de är tillgängliga för just de situationerna som de behövs i. Det är ju jätteviktigt, det är ju kunskapen där som är det viktiga.

ERIKA: Tusen tack för de råden, Rikard, de tar vi med oss. Och tack också till dig som har lyssnat på den här podden och jag vill också slå ett slag för vår webbplats, spsm.se, där vi precis som Rikard har beskrivit har samlat information om undervisning och stöd till elever på distans och där vi ju vänder oss både till skolchefer, lärare, vårdnadshavare och elever. Och om du också har frågor och vill ha stöd i den

här situationen så kan du också gärna kontakta vår frågetjänst ”fråga en rådgivare” och kontaktuppgifter finns på vår webbplats spsm.se. Och om du vill så vore det ju förstås också väldigt roligt om du ville diskutera det vi har pratat om i den här podden i sociala medier, då gärna under hashtaggen [poddenlikavärde](#). Tack så mycket för att du lyssnade.

INFORÖST:

Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats SPSM.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.